

УДК 341.23:342.9

Єрмак Олександр Олександрович –

доктор юридичних наук,
професор кафедри публічного управління, адміністрування та права
Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Oleksandr O. Yermak –

Doctor of Juridical Sciences,
Professor of the department of public administration and law,
National University “Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic”
(24 Vitaliya Hrytsayenka, Poltava, 36000, Ukraine)

Скрильник Олена Олександрівна –

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри публічного управління, адміністрування та права
Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Olena O. Skrylnyk –

Candidate of Juridical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Public Administration and Law,
National University “Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic”
(24 Vitaliya Hrytsayenka, Poltava, 36011, Ukraine)

Інтеграція міжнародних стандартів у сфері прав людини в адміністративну практику органів державної влади України

У статті досліджується процес інтеграції міжнародних стандартів у сфері прав людини в адміністративну практику органів державної влади України. Особлива увага приділяється практичним аспектам реалізації цих стандартів у щоденній діяльності органів виконавчої влади, включаючи адміністративні процедури, принципи законності, відкритості, рівності та доступу до правового захисту. Розглянуто основні проблеми, серед яких — формалізм у діях відповідальних осіб, недостатня обізнаність щодо міжнародного права та невиконання рішень ЄСПЛ. Запропоновано шляхи вдосконалення інтеграції міжнародних стандартів у сфері прав людини в адміністративну практику органів державної влади, зокрема через підвищення кваліфікації службовців, адаптацію національних адміністративних процедур до міжнародних вимог і розвиток інституційної співпраці з міжнародними організаціями. Стаття підкреслює важливість системного підходу до прав людини як ключової цінності демократичного врядування.

Ключові слова: права людини, інтеграція, міжнародні стандарти, адаптація, адміністративні процедури, адміністративна практика.

O.O. Yermak, O.O. Skrylnyk Integration of International Standards in the Field of Human Rights into the Administrative Practice of State Authority Bodies of Ukraine

The article examines the integration of international standards in the field of human rights into the administrative practice of Ukrainian state authorities. The relevance of the topic is due to the need to adapt the Ukrainian legal system to European and international requirements in the context of public administration reform and the state's European integration course.

The authors emphasize that international treaties, as well as decisions of the European Court of Human Rights, create an appropriate basis for the implementation of international standards in the field of human rights protection, but the practice of their implementation remains insufficiently effective.

The article focuses on the importance of the administrative activities of state authorities that are directly related to human rights, in particular, conducting administrative procedures, ensuring transparency, equal access of citizens to public services, and implementing the principle of justice and good governance.

Special attention is paid to identifying problems and obstacles that prevent the full implementation of international standards into national administrative practice. In particular, it concerns the lack of awareness of international law among civil servants, formalism in making administrative decisions, as well as systemic violations in the implementation of ECHR decisions concerning state authorities.

The final part proposes a number of recommendations for improving administrative practice. In particular, it substantiates the need to introduce systematic training of personnel in the field of international law, review existing procedures for compliance with international standards, strengthen institutional control mechanisms and develop partnerships with international organizations. The article emphasizes that only through a systematic, integrated approach is it possible to form an effective administrative model that will comply with the principles of the rule of law and human rights.

Keywords: *human rights, integration, international standards, adaptation, administrative procedures, administrative practice.*

Постановка проблеми. У сучасних умовах інтеграції України в європейський правовий простір особливого значення набуває відповідність діяльності органів державної влади міжнародним стандартам у сфері прав людини. Основними джерелами таких стандартів є Європейська конвенція з прав людини, міжнародні пакти ООН та акти інших міжнародних організацій. Їх імплементація в адміністративну практику є не лише юридичним обов'язком, а й елементом підвищення якості державного управління.

Аналіз останніх досліджень. Питання сутності інституційних механізмів захисту прав людини у контексті функціонування системи публічного управління знайшло своє відображення у наукових працях низки дослідників, серед яких варто відзначити Н.Е. Кошляк, Є.О. Гіда, П.Х. Лук'янчук, О.В. Негодченко, С.О. Пушкаренко, С.В. Россоха, Б.І. Старуха та ін.

Метою статті є дослідження теоретико-правових засад та аналіз практичних аспектів інтеграції міжнародних стандартів у сфері прав людини в адміністративну практику органів державної влади України, а також розробка пропозицій щодо підвищення ефективності їх імплементації в умовах сучасного державного управління.

Виклад основного матеріалу.

У сучасних умовах інтеграції України в європейський правовий простір особливого значення набуває відповідність діяльності органів державної влади міжнародним стандартам у сфері прав людини. Основними

джерелами таких стандартів є Європейська конвенція з прав людини, міжнародні пакти ООН та акти інших міжнародних організацій. Їх імплементація в адміністративну практику є не лише юридичним обов'язком, а й елементом підвищення якості державного управління.

Україна, як держава-учасник ряду міжнародних договорів, зобов'язана дотримуватися взятих на себе міжнародних зобов'язань. Відповідно до статті 9 Конституції України, чинні міжнародні договори, ратифіковані Верховною Радою, є частиною національного законодавства [1]. Це створює основу для інтеграції положень таких договорів у діяльність адміністративних органів.

Значне значення має також практика Європейського суду з прав людини, яка згідно з рішенням Конституційного Суду України є джерелом права, обов'язковим для врахування при ухваленні рішень органами державної влади [2].

У практиці Конституційного Суду України рішення Європейського суду з прав людини здебільшого використовуються як аргумент на підтвердження правильності застосування норм національного права. Водночас Суд не ігнорує фундаментальне значення міжнародних правових стандартів, розглядаючи їх як важливі орієнтири для оцінювання внутрішньодержавного нормативного регулювання. Це зумовлено тим, що система цінностей, втілена в положеннях Європейської конвенції з прав людини, ґрунтується на конституційних традиціях держав — учасниць цього міжнародного договору.

Зазвичай ефективне врахування практики ЄСПЛ з боку конституційних юрисдикцій передбачає не просто формальне посилення на окремі рішення, а глибоке й послідовне використання правових підходів Суду в межах конкретної справи. Йдеться про необхідність цілісного аналізу релевантної практики ЄСПЛ та формування на її основі власної правової позиції, що відповідає як змісту національного законодавства, так і європейським правовим стандартам. Такий підхід дозволяє забезпечити узгодженість між конституційною інтерпретацією та міжнародною юриспруденцією, досягаючи або повного поєднання правових позицій, або принаймні обґрунтованого компромісу між ними.

Конституційний Суд України неодноразово наголошував на необхідності наявності в національному праві ефективних засобів юридичного захисту від свавільного втручання органів державної влади в права і свободи особи. Зокрема, в Рішенні від 8 червня 2016 року № 3-рп/2016 зазначено, що механізм запобігання зловживанню дискреційними повноваженнями повинен забезпечувати, з одного боку, захист особи від свавільного втручання органів державної влади у її права і свободи, а з другого — наявність можливості у особи передбачати дії цих органів [3].

Крім того, в Рішенні від 24 червня 2020 року № 6-р(II)/2020 Конституційний Суд України підкреслив, що складовим елементом конституційного принципу верховенства права є доступ особи до суду з метою здійснення судового контролю щодо законності та правомірності усіх рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, оскільки в результаті такої діяльності публічної влади можливе свавільне втручання у права і свободи особи [4].

Право на ефективний засіб правового захисту передбачений статтею 13 Європейської конвенції з прав людини [5]. Його дотримання передбачає, що:

- Особа має право оскаржити дії чи бездіяльність органів влади, які порушують її права, як у досудовому (наприклад, через омбудсмена чи спеціальні комісії), так і в судовому порядку.

- Органи адміністративної юстиції мають здійснювати повний перегляд адміністративних актів, оцінювати їхню правомірність,

обґрунтованість та відповідність міжнародним зобов'язанням України. Важливе місце тут посідає застосування доктрини прямої дії міжнародного права, коли суд може безпосередньо застосовувати норму Конвенції у своїй практиці.

- Виконання судових рішень — ще один критичний аспект. Згідно з практикою ЄСПЛ (наприклад, *Burmuch and Others v. Ukraine*), невиконання національних рішень, винесених проти органів влади, є порушенням права на справедливий суд [6].

Імплементация міжнародних стандартів вимагає від України забезпечення дотримання прав людини в усіх сферах публічного управління. Це включає в себе право на доступ до інформації, захист від корупції, справедливий судовий процес та інші права, які повинні бути забезпечені державою. В адміністративній практиці нашої держави спостерігається поступове впровадження таких елементів:

- Інструкції та регламенти для службовців усе частіше містять посилання на міжнародні норми.
- Розробка політик з прав людини в органах влади, зокрема, у сферах охорони здоров'я, соціального захисту, надання адміністративних послуг.
- Проекти співпраці з міжнародними організаціями (Рада Європи, ОБСЄ) сприяють поширенню найкращих практик управління та захисту прав людини.

Попри те, що міжнародні стандарти у сфері прав людини офіційно визнані в Україні та закріплені на рівні конституційних норм і законодавства, в реальній адміністративній практиці залишається чимало проблем, які ускладнюють їх повноцінну імплементацію.

Однією з ключових перешкод є недостатній рівень обізнаності державних службовців щодо змісту і значення міжнародних зобов'язань України у сфері прав людини. Це зумовлює формальний підхід до їх виконання, коли міжнародні норми сприймаються як декларативні чи другорядні щодо національних інструкцій та внутрішніх регламентів.

Крім того, адміністративні процедури в Україні нерідко залишаються надмірно формалізованими. Це виражається у домінуванні бюрократичного підходу, відсутності гнучкості в ухваленні рішень та нехтуванні принципами

належного врядування. Така ситуація суперечить духу Європейської конвенції з прав людини, яка вимагає не лише дотримання букви закону, але й врахування правових стандартів справедливості, рівності та ефективного захисту.

Ще однією суттєвою проблемою є невиконання рішень Європейського суду з прав людини, особливо у справах, де фігурують органи виконавчої влади або місцевого самоврядування. Частими є випадки, коли адміністративні органи не забезпечують належного виконання рішень ЄСПЛ або не змінюють свою практику після встановлення порушень. Це особливо гостро проявляється у справах, що стосуються незаконного втручання в особисте життя, порушення права на свободу пересування, затягування адміністративних процедур чи невмотивованої відмови у доступі до публічної інформації.

Таким чином, реальне впровадження міжнародних стандартів у адміністративну практику вимагає не лише нормативного закріплення, а й подолання вказаних викликів через зміну адміністративної культури, освіти кадрів та зміцнення механізмів підзвітності влади.

З метою забезпечення більш ефективної інтеграції міжнародних стандартів у сфері прав людини в адміністративну практику органів державної влади України, необхідно вжити низку системних заходів, орієнтованих як на кадровий, так і інституційний розвиток. Насамперед важливо приділити увагу системній підготовці державних службовців. Це передбачає включення до навчальних програм тем з міжнародного публічного права, практики Європейського суду з прав людини, принципів верховенства права та належного врядування.

Підвищення правової обізнаності чиновників сприятиме зменшенню випадків формалізму в прийнятті рішень і забезпеченню прав людини у щоденній адміністративній практиці.

Крім того, актуальним є проведення всебічного аналізу адміністративних процедур з метою їхньої відповідності міжнародним стандартам. Такий аналіз повинен охоплювати як законодавчі норми, так і реальну практику їх застосування, виявляючи прогалини, які перешкоджають реалізації прав людини на рівні адміністрації.

Важливо також вдосконалити механізми контролю за дотриманням прав людини в діяльності органів влади. Це стосується як внутрішнього моніторингу, що здійснюється органами виконавчої влади та омбудсманом, так і зовнішнього нагляду з боку громадянського суспільства та засобів масової інформації. Підвищення прозорості й підзвітності державних установ є важливим елементом правової демократичної держави.

Окрему роль у цьому процесі відіграє співпраця з міжнародними організаціями. Практична імплементація рекомендацій Ради Європи, ООН, ОБСЄ та інших міжнародних партнерів дозволяє не лише адаптувати національну адміністративну практику до міжнародних стандартів, а й отримати експертну підтримку, методологічну базу та фінансування для реалізації реформ.

Висновки. Таким чином, перспективи розвитку інтеграції міжнародних стандартів у адміністративну сферу напряму пов'язані з політичною волею, професіоналізацією публічної служби та активною взаємодією з міжнародною правовою спільнотою.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Юровська Г. Практика Європейського суду з прав людини в рішеннях органу конституційної юрисдикції. *Вісник Конституційного Суду України*. 2021 № 5. URL: https://ccu.gov.ua/sites/default/files/yurovska_g_praktyka_yevropeyskogo_sudu_z_prav_lyudyny_v_rishennyah_organu_konstytutsiynoyi_yurysdykciyi.pdf
3. Рішення Конституційного Суду України від 8 червня 2016 року № 3-рп/2016 у справі за конституційним зверненням громадянина щодо офіційного тлумачення положень частини першої статті 59 Конституції України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v003p710-16>.

4. Рішення Конституційного Суду України від 24 червня 2020 року № 6-р(II)/2020 у справі за конституційними скаргами Карякіна Едуарда Сергійовича, товариства з обмеженою відповідальністю «Торговий дім «Еко-вугілля України» щодо відповідності Конституції України (конституційності) положення частини першої статті 79 Закону України «Про банки і банківську діяльність». URL: https://ccu.gov.ua/sites/default/files/docs/6_p2_2020.pdf.

5. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (Європейська конвенція з прав людини) від 04 листопада 1950 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text.

6. Пушкаренко С.О. Генеза розуміння інституційного механізму захисту прав людини в системі публічного управління. *Право та державне управління*. 2024. № 1. С. 187-195.

References:

1. Konstytutsiia Ukrainy vid 28 chervnia 1996 roku. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 1996. № 30. St. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

2. Yurovska H. Praktyka Yevropeiskoho sudu z prav liudyny v rishenniakh orhanu konstytutsiinoi yurysdyksii. *Visnyk Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy*. 2021 № 5. URL: https://ccu.gov.ua/sites/default/files/yurovska_g_praktyka_yevropeyskogo_sudu_z_prav_lyudyny_v_rishennyah_organu_konstytutsiynoyi_yurysdykciyi.pdf

3. Rishennia Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy vid 8 chervnia 2016 roku № 3-rp/2016 u spravi za konstytutsiinym zvernenniam hromadianyna shchodo ofitsiinoho tlumachennia polozhen chastyny pershoi statii 59 Konstytutsii Ukrainy. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v003p710-16>.

4. Rishennia Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy vid 24 chervnia 2020 roku № 6-r(II)/2020 u spravi za konstytutsiinymy skarhamy Kariakina Eduarda Serhiiovycha, tovarystva z obmezhenoiu vidpovidalnistiu “Torhovyi dim “Eko-vuhillia Ukrainy” shchodo vidpovidnosti Konstytutsii Ukrainy (konstytutsiinosti) polozhenia chastyny pershoi statii 79 Zakonu Ukrainy “Pro banky i bankivsku diialnist”. URL: https://ccu.gov.ua/sites/default/files/docs/6_p2_2020.pdf.

5. Konventsiiia pro zakhyst prav liudyny i osnovopolozhnykh svobod (Ievropeiska konventsiiia z prav liudyny) vid 04 lystopada 1950 roku. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text.

6. Pushkarenko S.O. Heneza rozuminnia instytutsiinoho mekhanizmu zakhystu prav liudyny v systemi publiclnoho upravlinnia. *Pravo ta derzhavne upravlinnia*. 2024. № 1. S. 187-195.